

Iskolaszék az általános művelődési központokban

Állampolgári jogosítványok az önkormányzati fenntartású intézmények használatában

Az önkormányzatokról szóló törvény annak idején Magyarországon korábban sohasem volt széleskörűséggel bízta a választott testületekre és polgármesterekre, hogy településeiket legjobban ellátó, lakosaikat legjobban kiszolgáló intézményeket, szolgáltatásokat hozzanak létre és működtessenek. Ezek célszerűségének, hatékonyságának legfontosabb mértéke, hogy az emberek mennyire tekintik sajátjuknak őket. Az emberek társas kapcsolatait, a csoportok, közösségek életteréül szolgáló közművelődési, közéleti fórumok, a művelődési házak, könyvtárak, iskolák esetében az intézményhasználat közéleti jellege két oldalról is szembetűnő. Egyrészt az itt zajló eseményeken való részvétel önkéntes, másrészt a lakodalomtól az egyházi szertartásig a lakógyűléstől a képviselői fogadóóráig változatos programoknak adnak otthont.

Rövid távon fennálló ellentmondásnak tekinthető, hogy az iskola az államilag előírt kötelező oktatás szintereként él a köztudatban. Az iskolának ezek az iskolás korú gyerekre leszűkített funkció csak az államosítások óta alakultak ki, hiszen köztudott, hogy a falu iskolája és minden más közintézménye (a vendéglőtől az ipartestületek házáig) a falu egész közössége társas együttléteinek, művelődésének szinterei, a néptanító és a pap pedig e művelődési folyamatok gerjesztői voltak. Az egységes általános iskola mindenhol és mindenki számára azonos kereteket jelentő megvalósulása csak az ideológusok és politikusok képzeletében élt. A „letisztult” iskolai funkciók valójában erősen differenciálódottan jelentek meg településeink nagy részében. Egészen más lehetőségei adódtak a szocialista iparvárosok állami támogatáshoz és kedvezményes hitelhez jutó vezetőinek településeik közintézményeinek működtetésér, mint az egyre inkább leszakadó, sok esetben körzetesített kistelepülések irányítóinak. Jól tetten érhető ez ma is az iskola képén, az ott nyújtott szolgáltatások színvonalán. A megszületett közoktatási törvény egyik fontos törekvése éppen az, hogy az iskolát visszahelyezze eredeti funkciójába és valódi tulajdonosainak döntési illetékességébe, megteremtve az iskolafenntartók, az iskolahasználók és szakalkalmazottak párbeszédének kereteit.

Az intézményhasználat mai szabályozottsága

Az iskolák, művelődési házak, általános művelődési központok (a továbbiakban: ÁMK-k) szervezeti és működési szabályzatait áttekintve feltűnő aránytalanságokat tapasztalhatunk azzal kapcsolatban, hogy tartalmuk túlnyomórészt az alkalmazottak ügyeire irányul és eléggé nagyvonalúan intézik el a látogatók jelenlétével, jogaival, lehetőségeivel kapcsolatos szabályozást. Hasoonló az aránytalanság az óvodák, iskolák, diákothonok, közösségi házak, könyvtárak esetében is. A különböző önkormányzati fenntartású intéz-

mények látogatók általi igénybevételének módozatairól – tehát, hogy ki mit tehet, kinek mire van joga ezekben az intézményekben – eltérő általános rendelkezések vannak életben, ami szükségessé teszi, hogy a mait lényegesen meghaladó körütekintéssel, részletesen szabályozzuk a civil jelenlétet.

A szabályozás alapjai:

- a tanulói jogviszony;
- a szülői érdekvérvényesítés;
- az olvasói jogosítványok;
- az egyéni és közösségi jellegű kulturális szolgáltatás szabad igénybevehetősége.

E kérdések némelyik nem is kezelhető a jelenlegi jogi keretek között, hiszen a fent „megszólítottak” közül nem mindenkit illet meg a véleménynyilvánítás joga.

A szerzők abban a szerencsés helyzetben voltak, hogy részt vehettek egy – Magyarország hét leghátrányosabb helyzetű megyéjében folyó – *községi közintézmény-fejlesztési* az OMFP támogatásával a TTI EUROVIA Kft gondozásában sorra projektben. Ennek során tapasztaltuk, hogy bár a résztvevő települések majdnem ingyen hozzájuthattak

- a település szociológiai jellemzőit,
- a levonható következtetéseket,
- a feltárt problémákra javasolt megoldásokat és
- a kialakításra javasolt közintézmények tanulmányterveit tartalmazó dokumentumokhoz, a jó ötletek életre keltése szinte mindeütt akadozva indult. A helyi közvélemény, a helyi társadalom megszólításához nem álltak rendelkezésre alkalmas keretek. Nem az alkotóerő vagy a szószándék hiányzott. Általában az a felismerés maradt el, hogy a közös problémák hatékony kezeléséhez az intézményi határok lebontására van szükség.

A helyzet megvilágítására álljon itt egy példa:

Az egyik Békés megyei kisközség termelőszövetkezete szétesett, mert főágazata, a sertésstenyésztés elveszítette a volt szovjet piacot. Fel kellett számolni, az emberek nagy része munkanélkülivé vált.

S a tanítókkal beszélgetve kiderült: aktív, sikeres kertbarát-kör működik a faluban, amely a környékelieket is összegyűjti. Értékes és jó minőségű termékeiket minden ősszel kiállításon mutatják be, amelyeken a zöldségek és gyümölcsök között finom, házi készítésű konzervek (savanyúságok, dzsemek, befőttek) is kiállításra kerülnek. Javasoltuk, hogy keressenek egyszerű, de a nyugati igényeket kielégítő csomagolástechnikát, és a névvel, címmel ellátott „termékeiket” már exportálhatnék is, például Németországba, ahol különösen nagy a házi készítésű, ráadásul magyar ízesítésű asztalra való piaca.

Minden együtt volt, csak egy kis menedzsmentre lett volna szükség. Mégsem történt semmi, mert nem akadt megfelelő forma az alapvetően művelődési érték (a kertbarát-kör) és a gazdasági vállalkozás közötti távolság áthidalására.

A társadalmi képviselet egy lehetséges változata

A következőkben olyan modell fölvázolására vállalkozunk, amely egy lehetséges változatát mutatja be annak, hogyan lehet a közösségi intézményekben a legkülönbözőbb érdekek, a közvetlenül kulturális és nem kulturális aktivitások között az egyenértékűséget megteremteni. A modell kiindulópontját az jelenti, hogy két „erős” (jól szervezett, saját adminisztrációs háttérrel rendelkező) fél mellett kell „helyzetbe hozni” a „gyenge” (szervezetlen, megjelenésében esetleges) harmadik. Az intézményben dolgozó szakalkalmazottaknak érdekképviselteiken és a munkáltatóval megkötött kollektív szerződéseken kívül egyéb keretekben is módjuk van érdekeiket megjeleníteni (például közalkalmazotti tanács). Az intézményeket használók közössége azonban testületi értelemben szervezetlen és az önálló ügyvitel feltételeivel sem rendelkezik.

Az iskolaszék valódi háromoldalúsága érdekében a *használói tanács* életre hívása valamennyi – a közösség erőforrásaiból finanszírozott – szolgáltatás és intézmény mellett sokat segítené a tényleges szükségletek feltárásában, a különböző szakmai és ideológiai korlátok eltávolításában. A kvázi „résztvevői” viszonyulással megjelenő látogatók közötti, s az intézményhasználathoz kapcsolódó viták jelentősen hozzájárulhatnak a nap-

jainkban oly fontos szociális készségek (együttműködés, konfliktuskezelés, konszenzus keresés, vitakészség stb.) fejlesztéséhez.

A működéshez való állampolgári jogok gyakorlásához szükséges törvényi garanciák hiányoznak. Az egyelőre még ugyan érvényben lévő közművelődésről szóló törvény a születése óta gyökeresen megváltozott feltételrendszer közepette mára hitelét veszítette. Szerencsére a helyi nyilvánosság, a helyi közélet működtetéséhez szükséges intézményrendszer szükségességéről egyre több szakmai tervezetben olvashatunk. A *szabad művelődéshez való jog* nem az intézményektől független, hanem a művelődés tartalmát, a lehetséges szervezeti kereteket, a rendelkezésre álló erőforrásokat átfogó, azaz az intézmények használatára irányuló *közösségi döntéseket* jelenti. Ezért javasoljuk, hogy minden településen jöjjön létre használói tanács, ennek ügyvitelszervezői feladatainak ellátása érdekében pedig civil iroda.

Az előző szervezeti változáshoz képest a civil irodák felállítása a közösségi művelődési szervezetek mai működési módjának módosítására irányuló javaslat. Az ezekben folyó tevékenység – a közéletnek a hagyományos művelődésnél szélesebb értelmű közösségi aktivitásokat magába foglaló fejlesztése – igényli, hogy a különböző megrendeléseknek elvi egyenértékűségét biztosító szervezeti keret alakuljon ki. Szerencsétlen helyzet, amikor a helyben élők számára más-más okból fontos szükségletek, mint például egy családi ünnep és valamilyen kulturális rendezvény rangsoráról politikai vagy szakmai fórumoknak kell döntenie. Ennek elkerülésére – könnyen belátható – a legjobb mód egy civil iroda működtetése, melynek életre hívásával megteremthető a feltétele a kulturális és nem kulturális természetű aktivitások közötti egyenértékűségnek. A változás még inkább a közéleti érdek kiszolgálását, az egyéni közösségi szolgáltatások fejlesztését, az önkormányzatiság szervezeti és szakmai feltételeinek biztosítását hozza magával.

Az oktatási törvény iskolaszékekkel kapcsolatos rendelkezései garantálják az intézmény szellemi és gazdasági kondícióinak fejlesztésével, azok felhasználásával kapcsolatban egyaránt érdekeltek – a használók (növendékek, szülők), a működtető szakemberek (pedagógusok) és a fenntartó (önkormányzat) – érdekegyeztetésen, konszenzuson alapuló közös döntés lehetőségét.

A demokratikus intézményhasználat megteremtésének igénye nem előzmények nélküli az ÁMK-mozgalomban, hiszen az ÁMK kezdettől fogva a környező társadalomtól függő, annak szolgálatát felvállaló intézménynek tekintette önmagát. E probléma megoldására keresett válaszok közül való a nyolcvanas évek elejétől – a sok helyen megalakult, e célokat megvalósítani szándékozó társadalmi testületek sora (például ÁMK Társadalmi Bizottság, Közművelődési Tanács stb.). Más kérdés, hogy az akkori politikai viszonyok között e párbeszéd csak két fél, a szakemberek és használók között alakulhatott ki, mert a fenntartó (a tanács) nemcsak az intézmény, hanem saját hatósági, hatalmi szerepének „fenntartójának” tekintette magát, s nem „ereszkedett le” ilyesféle bizonytalan keretek közé.

Az oktatási törvénynek az iskolaszék létrehozásával kapcsolatos rendelkezése nemcsak az iskolákat helyezi a fentiekben vázolt demokratikusan hozott döntések alapjára, hanem a komplex intézményeknek is lehetőséget biztosít arra, hogy az ÁMK mellett is létrejöhessen – főleg használói oldalon – az iskolaszékekhez hasonló jogosítvánnyal egy olyan forma, mely érdekkülönbségeket és érdekazonosságokat kifejtő, biztosítja mindazon csoportok, rétegek, civil szervezetek képviselőit, amelyek tevékenységük révén kapcsolatba kerülnek az ÁMK-val.

Az önkormányzati finanszírozású intézmények irányításának új döntéshozó fórumaként jöhet létre az a három oldalú szervezet, az iskolaszék, amely a látogatói érdekek szervezett és szabályozott megjelenítését integrálja a szakmai irányítás (az intézményvezetés) hagyományos funkcióival és a fenntartói jogosítványokkal. A közelmúlt fejlesztéssel összefüggő, helyi döntéshozó folyamatait elemezve egy sajátos „felelgetős” modell jelenlétét láthatjuk. Lehetett az első lépés megtevője akár az önkormányzat, akár a szakalkalmazotti réteg, az események egymásnak ellentmondó állásfoglalások közötti kölcsönös „felelgetésben” zajlottak. Jellegzetes érvelése az ilyen természetű vitáknak, hogy mikor, milyen módon vehetnek részt a kérdések eldöntésében a tulajdonképpeni érdekeltek: a szülők, gyerekek, fiatalok. Gyakori hivatkozási mód a hátrányt szenvedő csoportok sérelmeinek felemlgetése (tényleges megkérdésük nélkül).

A javasolt változás lényege, hogy az önkormányzati létesítményekben rendelkezésre álló erőforrások arányos felhasználásának mérlegelésére, az intézményekkel kapcsolatos stratégiai érvényességű döntések meghozatalára, a fenntartói jogok gyakorlására új fórumo(ka)t kell létrehozni.

Az első megközelítésben ez a két testület az önkormányzat és a szakalkalmazottak számára saját kompetenciájukról való részleges lemondást, döntési korlátozottságot jelent. De csak látszólag ez a helyzet. A harmadik fél, a látogatói oldal markánsabb megjelenésével – mely a használói tanács döntési helyzetbe emelését hozza magával – a célszerűség és a hatékonyság növekszik. Az arányos képviselőlet és az operatív választási rendszer kidolgozása a résztvevők aktivitása nélkül tehát nem képzelhető el. A helyzeti előnnyel rendelkező intézményvezetés és az önkormányzati apparátus feladata ebben a folyamatban a szükséges információk és infrastruktúra biztosítása, s az ehhez szükséges „szervízhálózat” személyi és szakmai feltételeinek megteremtése.

Az ÁMK-ban szükségszerű, hogy sajátos, az önálló iskolától eltérő iskolaszék jöjjön létre, mert éppen ez segíthetné a lakossági érdekek határozottabb kifejezését. A helyi hatalom nem a jog hatalmát jelenti, hanem olyan ermékeny közéletet, amelyet a bizalom és az aktivitás szervez.

Az erre szóló előírás szerint 1994. február 28-ig megalakultak az iskola, illetve óvoda-székek. Természetes, hogy mint minden új konstrukció, ez is magán visel bizonyos hiányosságokat. Féltő például, hogy sok helyen csak szervezeti kérdésnek tekintik a dolgot. Meggyőződésünk azonban, hogy a tartalom, a lehetséges funkciók tisztázása nélkül kevés a valódi hozadéka. Amikor a változatos közéleti funkciókat ellátó ÁMK iskolaszék-építési szükségleteit és lehetőségeit soroljuk, javaslataink háttérében az intézmény környezetében élők megszólítása, a helyi szinten felmerülő problémák megoldására alkalmas keretek megteremtésének igénye vezet bennünket.

Az átmenet, a már létező ÁMK-ban működő iskolaszék továbbfejlesztése az alábbi lépések egymásutánjaként képzelhető el:

- az önkormányzat kulturális bizottságának közreműködésével, a különböző szakmai érdekcsoportok bevonásával; a civil szervezetek képviselői többfordulós vitafórumokon tisztázhatják a kulturális területen felhasználható erőforrások feletti döntési jog megosztásának kérdéseit; ehhez kapcsolódóan

- az intézmények alapító okirataiban, szervezeti és működési szabályzataiban a lakossági használatra vonatkozó előírások okszerűségét;

- a használói érdekek megjelenítése intézményes feltételeinek kiépítését, azaz a használói tanács és a civil iroda létrehozását.

Természetesen ez csak egyféle változat; más utak is létezhetnek.

A törvény értelmezéséből eredő lehetőségek

A közoktatási törvény az ÁMK-t a közoktatási intézményrendszer teljes jogú tagjának tekinti, amelyet azonos jogok és kötelezettségek illetnek meg.

A törvény – több helyen – megerősíti az ÁMK-k helyét az oktatási-művelődési rendszer egészében. Így az iskolaszékek létrehozásával kapcsolatos törvényes előírások az ÁMK-ban működő iskolákra is vonatkoznak. Az ÁMK-knak azt az igényét, hogy a teljes tevékenységrendszerében résztvevő használók képviselője is biztosítva legyen az iskolaszékben, sehol nem tiltja, sőt megerősíti:

„Az iskolában a nevelő- és oktatómunka segítség a nevelőtestület, a szülők és a tanulók, az intézményfenntartók, továbbá az *intézmény működésében érdekelt más szervezetek* (kiemelés a szerkesztőtől – E.Z., K.L.) együttműködésének előmozdítására iskolaszék alakul.”

Javasoljuk, hogy az ÁMK szervezeti és működési szabályzata rögzítse: a művelődéshez való alkotmányos jog alapján kik, milyen feltételek mellett használhatják az intézmény tereit, eszközeit. A szövegalkotás során vizsgálni kell, hogy mit lehet és mit kell azon érteni, hogy valaki

– *állampolgári jogosítványok alapján*, pl. térítés ellenében vagy térítés nélkül, egyénileg vagy csoportosan, előzetes bejelentés mellett stb.;

– *rendeltetésszerű használat* során, pl. a helyi közélet általános normáinak betartása, a szükséges felelősségvállalás mellett stb.;

– *szolgáltatás rendszeres vagy szerződés szerinti igénybevevőjeként* részt vehessen az ÁMK-ban működő iskolaszékbe történő választásokban, illetve oda maga is beválasztható legyen.

Meghatározó alaptfeltételnek az ÁMK nyújtotta szolgáltatások rendszeres igénybevételét lehet tekinteni. Az *útmutató* készítőinek az a javaslata, hogy olyan szabályozás születessen, amely a művelődésben aktív résztvevőket, a közéletiséget föl vállalókat juttatja képviseleti lehetőséghez.

Az ÁMK – az iskolánál szélesebb kliensi kört érintő – tevékenység- és szolgáltatórendszere az iskolaszék összetételében szélesebb társadalmi részvételt és képviseletet kíván meg és ennek lehetőségét meg is adja. (Lásd az idézet kiemelt része!)

A képviseleti jog kibővítésének lehetősége a törvény betű szerinti értelmezéséből és annak szelleméből következik: az iskolaszék érdekegyeztető fórum, amelynek döntési, egyeztetési és véleménynyilvánítási, javaslattevő joga van.

A törvényből világosan kitűnik, hogy az iskolaszékben háromféle képviselet érvényesül; a törvény értelmében az iskolaszék alappillérei:

- a nevelőtestület választott képviselői;
- az intézményfenntartó megbízott képviselői;
- a szülők választott képviselői.

Ha ezta szándékot az ÁMK-ra vetítjük, e három pillér:

- az intézményben dolgozó szakemberek (pedagógusok, népművelők, könyvtárosok, pszichológusok, családsegítők stb.) képviselői;
- az intézményfenntartó megbízott képviselői;
- használók (szülők, növendékek, s mindazon rétegek, csoportok, egyének, akik és amelyek az intézményt valami módon használják) képviselői.

Az ÁMK-ban működő iskolaszék az intézményhasználatban érdekelt közösségek, rétegek, csoportok képviseletét azok megfelelő összetételével biztosítja.

A kérdés az, hogy a szülők körén túl, kik azok az egyének, csoportok, szervezetek, akik és amelyek a civil szféra képviseletében választhatók lehetnek. Nyilvánvaló, hogy a választhatóság szempontjából nem jöhet számításba az, aki mondjuk a menetrenddel kapcsolatos információért keresi fel az ÁMK-t. Véleményünk szerint a *használó-választható* szópárhoz tartozó meghatározó jegyek ennél szorosabb kapcsolatot tételeznek fel az intézmény és kliensei között. Ezek a következők:

– *az ÁMK valamilyen szolgáltatásának rendszeres vagy szerződés szerinti igénybevevője* (kölsönözhet varrógépet, számítógépet, bérelhet helyiséget, rendszeresen visszatérő használója lehet a szövőszéknek, barkácsműhelynek stb.);

– *az ÁMK-ban folyó valamilyen tevékenység támogatására létrejött alapítvány kuratóriumának tagja*. Szinte általános, hogy a központi és önkormányzati források egyre szűkösebben elegendők a művelődési, közoktatási feladatokra. Minőségi igények, sajátos szükségletek létezhetnek, amelyek gondozására az emberek szívesen adakoznak (pl. helyi hagyományok ápolása, a közösen használt eszközök, felszerelések bővítése stb.);

– *aki esetenként az ÁMK-ban folyó tevékenységekben szakértői szerepben, segítőként, közreműködőként (is) megnyilvánul*. Hosszú időn keresztül lejáratos, elcsépelet fogalom volt az önkéntesség, a másokért, a közösségért folytatott tevékenység. A közösségi értékek helyreállításának eszköze, ha valaki a tudását átadja másoknak;

– *jogi személyiségű intézményhasználói közösség képviselője*. Itt egy sajátos ellentmondást kell mérlegelni: az iskolában politikai párt nem működhet, a település közéleti fórumában, az ÁMK-ban azonban ott a helye minden társadalmi és közéleti tényezőnek. Nehezen képzelhető el rendeltetésszerűen működő ÁMK a helyi politikai, gazdasági, egyházi és egyéb tényezők megszólítása nélkül;

– *a könyvtár beiratkozott olvasója*.

Fontosnak tartjuk, hogy ezek a kritériumok rögzítésre kerüljenek az ÁMK SZMSZ-ében.

A kibővített képviselő (ÁMK) iskolaszék esetén felmerülő szabályozási kérdések:

Javasoljuk, a képviselőt úgy határozzuk meg, hogy az iskolaszék teljes létszáma ne legyen több huszonegynél. Emögött az áll, hogy a létrejövő szervezet egyik legfontosabb funkciója az *alku* feltételeinek biztosítása a működési életben. Ehhez pedig a hatékony vitához szükséges csoportdinamikai folyamatok figyelembevétele is hozzátartozik, s ilyen létszám fölött nincs mód informális szituációk kialakítására, azaz az együttműködésre készülő partnerek *merev, státuszfüggő viselkedésükkel* akadályozhatják a termékeny párbeszéd létrejöttét.

Az iskolaszék jogosultságai

Az iskolaszéknek döntési joga:

„(1) az iskolaszék működési rendjének, munkaprogramjának elfogadása, tisztségviselőinek megválasztása, továbbá azok az ügyek, amelyekben a nevelőtestület vagy fenntartó döntési jogát az iskolaszékre átruházza.” Ilyen lehet például:

– az ÁMK, illetve szakmai egységei programjának elfogadása a tervek és a rendelkezésre álló erőforrások összevetése, a különböző szakalkalmazotti csoportok törekvéseinek felkarolása, mintegy a *megrendelői* igények kifejezéseiként);

– a tankönyv- és eszközellátás kérdései, azaz a szolgáltatások igénybevétele (hozzáférhetőségének) kérdése (annak szabályozása, hogy melyek azok az eszközök, szolgáltatások, amelyeket bárki díjtalanul vehet igénybe, illetve az eszközök és szolgáltatások ezen kívül eső köréhez milyen feltételek mellett lehet hozzáférni; pl. lehet-e kölcsönözni videokamerát, barkácsfelszerelést, ki látogathatja az intézmény műhelyét stb.);

– a helyi környezetben élők életminőségének elsősorban művelődési és oktatási eszközökkel történő szolgálata, bizonyos szociális és közösségi funkciók felvállalása a gondolkörben születhetnek meg azok a döntések, amelyek tisztázhatják: milyen jellegű tevékenységek tartoznak, tartozhatnak az életminőség fejlesztéséhez. Egyfelől azoknak az „extra szolgáltatásoknak” a felvállalása, amelyek vonzóvá tehetik az iskolát. Például: idegen nyelv oktatásának bevezetése vagy bővítése, számítástechnikai, informatikai tanrendbe illesztése, vagy a 9-10. osztályba járók számára közvetlenül alkalmazható tudást nyújtó, gyakorlatorientált programok indítása. Másfelől azoknak a helyi társadalmi kihívásoknak az elemzése tartozik ide, amelyekkel kapcsolatban oktatási, művelődési jellegű eszközök igénybevétele kerülhet sor megoldásuk vagy enyhítésük érdekében, a munkanélküliség csökkentésére, a munkanélküli lét értelmesebbé tételére, az elmagányosodó nyugdíjasok közösségekben tartásáért stb.).

„(2) Az iskolaszék résztvesz a tanulók jogainak érvényesítésével, kötelezettségeinek teljesítésével összefüggésben a nevelési-oktatási intézmény által hozott döntések, intézkedések ellen benyújtott kérelmek elbírálásában.”

Az ÁMK-t bárki látogathatja, aki a környezetre vagy a közösségre veszélyes vagy ártalmas viselkedésével erre érdemtelenné nem válik. Az iskolára vonatkozóan a közoktatási törvény rögzíti, hogy tanköteles korú tanulóval szemben az iskolába járást megtiltó jellegű büntetést nem lehet alkalmazni, az ÁMK egésze vagy más részei esetében azonban a használat az önkéntességre épül. Ennek gyakorlata csak etikai normák alapján szabályozható, de a szabályozásra feltétlenül szükség van. Ha az ezeket megsértőkkel szemben az arra illetékes vezető fegyelmi határozattal jár el, az iskolaszék rendelkezhet és várhatóan rendelkezni is fog olyan mércével, amely az esetleges fellebbezések korrekt megítélését lehetővé teszi.

Egyetértési joggal rendelkezik az iskolaszék a jogszabályban meghatározott kérdésekben a szervezeti és működési szabályzat elfogadásakor.

Az ÁMK-k (intézmények) belső életét, szakmai tevékenységét többféle szabályzat rögzíti. Ezek közül a kollektív szerződést az igazgató köti a dolgozók erre jogosult érdekképviselői szervével, szerveivel. A közalkalmazotti szabályzat a közalkalmazotti tanács elnöke és az igazgató közötti megállapodás alapján nyer érvényességet. A szervezeti és működési szabályzatot a szakalkalmazotti testület jogosult elfogadni az igazgató előterjesztése alapján. Az iskolaszéket az utóbbival kapcsolatban illeti meg egyetértési jog. En-

nek gyakorlása érdekében javasoljuk, hogy az SZMSZ elkészült tervezetét az iskolaszék erre vonatkozó álláspontja ismeretében fogadja el a szakalkalmazotti értekezlet.

Egyetértési joggal rendelkezik az iskolaszék a házirend elfogadásakor is.

Az ÁMK-t működtető különböző szervezeti egységek a közönségforgalommal, látogatói igénybevétellel kapcsolatban eltérő szabályozottságot igényelnek. Az ÁMK-ban működő iskolaszék ezekben kellő differenciáltság figyelembevételével gyakorolja egyetértési jogosítványát.

Az iskolaszéknek végül a vállalkozás alapján folyó oktatás és az azzal összefüggő szolgáltatás igénybevétele feltételeinek meghatározásakor és a bevétel felhasználási jogcímének megállapításakor is egyetértési joga van.

Ez az egyetértési jog az éves költségvetés tervezésekor és a gazdálkodás eredményeiről szóló beszámoló ismertetéséhez kötődik, s jelentős mértékben függ az ÁMK gazdálkodásának formai sajátosságaitól (folytat-e az vállalkozói tevékenységet vagy sem, bevételkötelezett-e stb.) Az egyetértési jog gyakorlásakor figyelemmel kell lenni a kollektív szerződésben foglaltakra is.

Az iskolaszék egyetértési jogán túl véleményt nyilváníthat az ÁMK működésével kapcsolatos valamennyi kérdésben.

Belátható, hogy az ÁMK iskolája számára ez a kiterjesztés (a nevelési-oktatási területről a szolgáltatások és a működés egészére) a biztonságot és a nagyobb hatékonyságot jelenti. Az ÁMK külső szervekkel kötött szerződésekben jogi alany lehet, egységes költségvetés, esetleg közös feladatterv készül, azonos tereket, eszközöket több funkcióra vesznek igénybe stb.

ESZIK ZOLTÁN – KOVÁCS LÁSZLÓ

Hol volt, hol nem volt...

Önképzőkör–Önképző társaság–Szakkör

Volt egyszer egy iskolai ifjúsági egyesület, amely az idősebbek, néhány szerencsés esetben (ha akadt egy-egy bátrabb tanár) a fiatalabbak emlékezetében is él még. Különböző tárgyú dolgozatokat, kisebb szépirodalmi munkákat, verseket írtak a tagok, és munkáikat a közösség előtt felolvasva egymást megbírálták, a műveket szabadon megvitatták, siker esetén „érdemkönyv”-be írásra méltónak találták, vagyis az utókor számára is megőrizték; munkáikból gyűjteményes köteteket adtak ki, régebben kéziratos, századunkban már inkább nyomtatott ifjúsági lapokat szerkesztettek; helyenként és időnként színelőadásokat, irodalmi és zenéket rendeztek; a „hivatalos” iskolai könyvtártól független könyvtárat hoztak létre, amelybe a maguk ízlése és óhjaja szerint gyűjtötték a legújabban megjelent könyveket, járatták a nekik érdekesnek tűnő lapokat és folyóiratokat; ott, ahol a múlt századi demokratikus és szabadelvű hagyományok is éltek még, szótöbbséggel választották meg az egyesület vezetőit: az ifjúsági elnököt, titkárt, ha szükségét érezték, egész választmányt, különböző részfeladatokat vállaló tagokkal.

Az írni-olvasni-beszélni igazán szerető diákok tömörülése volt az ilyen egyesület, s egyben a benne részt vevők számára a demokratikus közösségi élet iskolája is. Az önkéntesség volt az alapelve minden ilyen diákcsoportosulásnak, amelynek a működésére vállalkozó kedvű, a diákokat szerető tanárelnök felügyelt (és tartotta értük a hátát, ha kellett).